

EDUSKUNNAN LAKIVALIOKUNTA**Asiantuntijalausunto asiassa HE 190/2017 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta**

Oikeushallinnon Henkilökunta OHK ry (jäljempänä OHK) edustaa tässä uudistuksessa vähennyksen kohteena olevaa henkilöstöryhmää, kansliaväkeä. Tämän isompaan kokonaisuuteen liittyvän uudistuksen osalta puhutaan reilusta 20 henkilötöyvuosivähennyksestä. Koska tuomioistuinlaitoksessa on meneillään useampi päällekkäinen organisaatiomuutoshanke, lopullisten sihteerien vähennysmäärien arviointi on suorastaan mahdotonta.

Valtioneuvosto tiedotti viimeksi 7.3.2018 hallituksen linjauksesta, jonka mukaan asiointia ja viestinvälitystä julkisen hallinnon kanssa viedään edelleen vahvasti digitaaliseen suuntaan. Tämä ei ole ensimmäinen digihanke eikä varmasti viimeinen. Mutta miksi sitten vieläkin tässä summaaristen asioiden uudistuksessa digitalisaatiota hyödyntämättä siirrellään edelleen ihmisiä? Oikeusapu- ja edunvalvontapuolella sekä ulosotossa on käytössä valtakunnallinen työpinojärjestelmä, joka huomio kielelliset oikeudet ja josta työn jakautumista voidaan tarkastella hyvinkin yksityiskohtaisesti. Valtaosa asioistahan päätty nopeaan ratkaisuun, joten asiaa käsittelevällä ja ratkaisevalla virastolla ei liene tällöin merkitystä kantajalle tai vastaajallekaan toisin kuten esityksessä väitetään.

Perustelut tämän mittakaavan uudistukselle ovat mielenkiintoiset -niitä osin, kun niitä on edes esitetty. Käsittelypaikoiksi valikoituneita virastoja ei ole perusteltu oikeastaan kuin kielellisten oikeuksien toteuttamisen osalta. Ratkaisujen toteuttamisen hyväksymistä helpottaisi huomattavasti päätösten perusteluiden avoin esittely. Oikeuslaitoksen toiminnan oletetaan yleisestikin perustuvan perusteltuihin päätöksiin. Esityksessä todetaan, että Suomessa käytössä oleva summaarinen menettely on toimiva ja riidattomien velkomusasioiden käsittelyajat kahta käräjäoikeutta (2/27) lukuun ottamatta kansainvälisesti vertailukelpoisia. Summaaristen asioiden käsittelystä perittävät maksut kattavat käytännössä niiden käsittelystä valtiolle aiheutuvat kustannukset. Vuonna 2013 kustannuksia tuli katetuksi 96,4 prosenttia käsittelymaksuilla. Tätä taustaa vasten uudistusta on vaikea nähdä todellisena menettelyn kehittämisenä tai tuloksellisuuden ja yhtenäisen käytännön lisäämisinä. Kyse on kattavasti yhteen henkilöstöryhmään kohdistuvasta leikkauspolitiikasta.

Summaarisia asioita käsittelevien käräjäoikeuksien määrän supistuessa yhdeksään virastoon, valtiorhallinnon ja oikeusministeriön muutosturvaohjeistuksen mukaan nykyisin näitä tehtäviä tekevien toivotaan/oletetaan siirtyvän töiden perässä lähimpään summaarisia jatkossa käsittelevään käräjäoikeuteen työssäkäyntialueasekkeen mukaisesti. Niiden osalta, jotka eivät jostain syystä katso pystyvänsä muuttamaan töiden perässä toisaalle, muutosturvaohjeissa mainitaan, että ministeriö pyrkii sijoittamaan tällaisen henkilön toisaalle hallinnonalan virastoon. Valitettavasti tilanne juuri tällä hetkellä on kuitenkin se, että oikeusministeriön hallinnonalalla noin 1.1.2019 aikoihin käynnistyyvaksi tarkoitettuja organisaatiouudistushankkeita on syyttäjälaitoksessa, ulosottolaitoksessa sekä oikeusapu- ja edunvalvontapuolella. Haipa -hanke hallinto-oikeuspuolella tuskin lisännee henkilöstön määrää, joten työllistymismahdollisuudet omalla hallinnonalalla lienevät epärealistisia.

OHK pitää valitettavana, että hallituksen esityksessä talokohtaisissa tehokkuus- ja tuottavuuseroissa arvostelu kohdistetaan yksin kansliahenkilöstöä kohtaan eikä työnjohdollista osuutta käsitellä lainkaan. Esityksessä on tuotu esiin monella mittarilla menestyneitä yksiköjä, joiden tehokkuus ja paremmuus tuskin perustuvat itseohjautuvuuteen. Tehokkaissa yksiköissä mitä ilmeisemmin tilastoja tutkitaan, ongelmiin puututaan ja menetelmiä hiotaan. Olemme jo aiemminkin tuoneet esille, että tilastoluvut ovat olleet nähtävillä useamman vuoden ajan julkisesti, joten niissä ilmeneviin epäkohtiin on viraston johdolla tai ministeriön tulosohjauksessa ollut mahdollisuus puuttua niin halutessaan. Käräjäoikeuksien määrää on tähänkin saakka vähennetty tuottavuuden ja nimenomaan tehokkuuden nimissä. Edelleen tilastoista on havaittavissa, ettei virastojen määrän vähentäminen yksistään ole välttämättä vaikuttanut toivotulla tavalla. Onko edellisten muutosten osalta tilastotietoa tuottavuustavoitteiden saavuttamisesta edes olemassa?

OHK pitää hallinnon ja yhteiskunnan digitalisoitumista väistämättömänä kehityksenä. Käytämmehän itsekin näitä palveluja. Oleellista kuitenkin on, että asiakaspalvelussa käytettävät ohjelmat ja laitteistot ovat helppokäyttöisiä ja ennen kaikkea toimivia. Järjestelmien yhteensopimattomuus ulkopuolisten toimijoiden kanssa on ollut meillä arkipäivää. Ehkä juuri tästä syystä ulkopuoliset toimijat eivät ole halunneet luopua omista toimivista asiakirjojen toimitustavoistaan. Valiokunnan puheenjohtaja Kari Tolvanen on itsekin kiinnittänyt asiaan huomiota täysistuntokäsittelyssä tiedustellessaan summaaristen asioiden keskittämiseen liittyvän ohjelmiston valmiustilaa. Tilannehan on tällä hetkellä se, että summaaristen keskittämiseen tarvittava ohjelmistomuutos pystyttäneen saamaan toimintakuntoon viimeisimpien tietojen mukaan aikaisintaan 1.9.2019 eli siis lähes vuosi suunniteltua myöhemmin. Kansliahenkilöstöä kuitenkin sitoutetaan jo nyt nopealla aikataululla johonkin pitkälle tulevaisuudessa tapahtuvaan. Muutoskeskustelulomakkeet ja -ohjeet on jaettu kentälle ja virastokohtaiset yhteistoimintaneuvottelut jatkuvat, vaikka lakiesitys on vasta tässä vaiheessa menossa. Muutoksen kohteena oleva kansliahenkilöstö onkin haastavassa tilanteessa joutuessaan sitoutumaan johonkin, jota ei ehkä todellisuudessa voidakaan lunastaa tai ole edes millään muotoa mahdollista.

Summaarisia asioita koskevan uudistuksen säästövaikutuksiksi arvioidaan 20 henkilötyövuodesta (á 40.000 euroa) koostuva noin 800.000 euroa. Huomioiden pakolliset siirtymäsäännökset, tämä realisoitunee vasta sitten, kun käsittelyn keskittämisen kautta virkoja on siirretty isompiin yksiköihin, mistä niitä on hetken päästä helpompi jättää täyttämättä. Tämä sihteerivirkojen vähennysmenettelyhän mainitaan muutamaan kertaan hallituksen esityksessäkin. Kun tästä säästötavoitteesta vähennetään pakolliset tiedonsiirto- ja asianhallintajärjestelmämuutosmenot (arvio tällä hetkellä noin 215.000 euroa), toimitilamuutuskulut ja muutosturvaan perustuvat menot, paljonko todellista säästöä saadaan? Lisääntyvä sähköistäminen vaatii myös enemmän virastotasolla tapahtuvaa ict -puolen ongelmatilanteiden hallintaa. Yleisessä tiedossa myös on valtakunnallista palvelua tarjoavan Valtorin kanssa päivittäin kohdattavat haasteet järjestelmien toimivuudessa ja tukipalvelujen ajanmukaisessa tarjoamisessa.

Yhteenvetona toteamme, että esitetyillä perusteluilla kyse on selvästi kansliahenkilöstön vähennystavoitteesta kehittämisen nimissä.

Outi Ahonen

Puheenjohtaja

Oikeushallinnon Henkilökunta OHK ry